

félét. Egy helyen (27. l.) azzal érvel, hogy az iskolaköteles kort megelőző és követő időben amúgy is az élet pedagógiai impresszionizmusa alatt állunk. Nem inkább amellet szól-e ez, hogy akkor legalább a közbeeső fontos időben támaszkodhassunk olyan iskolára, amely nincsen szüntelenül az idők változásának alávetve? S vajjon nem elég-e az az impresszionizmus, amellyel a tanító tervszerűtlensége és a külső beavatkozások nyugtalanítják és töltik meg az iskolát? Hiszen manapság a tanító egyéniségének amúgy is tág tér nyílik és ez a «temperamentum» (7. l.) nem ritkán kapkodássá, szeszélyé, összevisszagsággá fajul. Ha ezt, rendszerbe foglalva, törvényerőre emeljük, valósággal magunkra zúdíttjuk a pedagógiai anarchizmust, mely itt-ott máris felüti a fejét.* De örök természeti törvények szerint is szükséges, hogy a változóval szemben istápoljuk a maradandót. A valóban észszerű, élő pedagógia egyaránt kerülni fogja a felszínes divathóbortot, mely máról-holnapra változván, önmagának ássa sírját, és a megrogzott ódsíságot, mely elzárkózik az észszerű újítások fokozatos meghonosításától. A józan haladás érdekében nem pedagógiai szabadoságra, hanem pedagógiai liberalizmusra van szükség nálunk és egyebütt, most és mindenkoron. Beckernek pedig hálásak lehetünk azért, hogy az ő tetszetős nevű pedagógiájának rendszerét olyan részletesen és őszintén feltárta, mert ezzel nem egy eredeti hívőnek hitét ingatta meg és a túlzókat józanságra, a mérsékelteket körültekintő óvatosságra intette.

Kemény Ferenc.

K. F. Sturm: Die nationale Einheitsschule. Leipzig, 1913, Jul. Klinkhardt, n. 8° 73 l., 1.25 M.

A szerző a népiskola újjászervezésén elmélkedve felismerte azt a ma már egyetlen gondolkodóban sem kétséges igazságot, hogy a szervezet egyik része sem újítható meg magában. Észrevette azt is, hogy a most oly nagy számmal termő javaslatok és követelések majdnem kivétel nélkül már elhangzott véleményeket ismételnék. Hiszen sem a bajok nem újak, sem a javításra való törekvés nem ma támadt. Ily viszonyok között tanulságos és olvasásra érdemes ez a füzet, mely a német iskolaszervezet kialakulását, a javításra vonatkozó javaslatokat és kísérleteket megismertetve, rendszeresen összefoglalja az *egységes iskola* követelésének szociológiai és lélektani érveit s ezen az alapon bemutatja az egységes nemzeti iskola szervezetét: hat évig egységes népiskola, e fölött elágazás. Végül érdekesen jellemzi e reform különböző harcseit. Számtalan ponton egyezik Sturm okosko-

* L. Wendling, Wider den pädag. Anarchismus. Strassburg, 1913, Bull. A szerk.

dása azzal, amelyre a mi viszonyaink között is szükség van. A mi törekvéseink azonban még sem lehetnek a németekének visszhangjai, mert nekünk megvan az egységes népiskolánk, aminek megvalósítására ott az egységes iskola jelszava főképen vonatkozik. Nálunk tehát a sajátos helyzetben az iskolaszervezet egységére való törekvés is sajátos tartozik lenni, ha végre mi is meg akarjuk teremteni a *nemzeti iskolát*.

i. s.

Agathon: Les jeunes gens d'aujourd'hui. Paris, Librairie Plon, 1913. 286 l.

E könyv nagyon feltűnt a francia irodalmi körökben. Voltak dicsérői, még nagyobb számmal gáncsolói. Annyi bizonyos, hogy tárgya minden olvasót érdekelhet. Milyen a mai francia fiatalság? Mik az erényei? Mik az eszményei? Mely szellemi irányzatok bilincselik le? Csupa olyan kérdés, melyre jól esnék elfogulatlan feleletet kapni. Előre jelezhetjük, hogy Agathon felelete nem elfogulatlan. Nyilatkozatokat szedett össze a *jeunesse cultivée* tagjaitól s ez egyéni értékű nyilatkozatokat az általános érvényű igazságok köpönyegébe akarja burkolni. Hogy Agathon választott ifjúságának (*jeunesse d'élite*) keblét oly eszmények is hevítik, melyek az egész francia ifjúságra illenek nemzeti jellegöknél fogva, az igaz. Ha tehát az egész ifjúság attributumait az ő ifjúságára vonatkoztatja, akkor legalább is nem követ el erőszakot az igazságon. Kiindulása, hogy «csupán a *jeunesse cultivée* véleménye mértékadó s mit sem számít a többinek számbeli túlsúlya» — már magában véve elfogult. Ha a mai művelt ifjúság nyilatkozataiból a jövő Franciaország képét akarja megalkotni, akkor arról sem volna szabad megfeledkeznie, hogy kik építették meg a mai Franciaország szabadságszerető, világosságot kívánó és munkát-megbeecsülő formáját. Csak rövid pillantást kell vetnünk a francia történetre s rögtön láthatjuk, hogy az az ifjúság, mely nem könyvelhető el a *jeunesse d'élite* hangzatos címe alatt, nemcsak számbeli túlsúlyával, hanem alkotmányosságot óhajtó lelkének erkölcsi tartalmával is kivette részét a küzdelemből.

Agathon «ifjú barátait» «a cselekvés vágya» jellemzi. Ez igaz ugyan, de csodálatos, hogy a szerző ezt a szinte európai jelenséget csupán az ő ifjúságában látja meg. Ezt a cselekvésre kész ifjúságot szembeállítja az 1870-es évek «áldozatul esett» nemzedékével. Az 1870. év politikai gyászát tekinti a magábaszállás, az elmélkedés, az analízis forrásának s az *elmélkedésre való hajlamot a tettvágy megelőjének tartja*. Idézi Renan ama gondolatát, hogy «Ha Napoleon oly kritikus lett volna, mint ő (Renan), akkor nem született volna meg Brumaire 18-ika». Ez igazság ugyan, de nem jelenti azt, hogy